

שינוי מקום בברכות

גדר שינוי מקום ודין מעבר חדר

הגמרא מביאה שהמשנה 'ממקום למקום' לא צריך לחזור ולברך ורק מבית לבית צריך. לרש"י הכוונה להקל אפילו מבית לעליה

1. תלמוד בבלי מסכת פסחים דף קא עמוד ב

שינוי מקום צריך לברך... יתיב רב אידי בר אבין קמיה דרב חסדא, ויתיב רב חסדא וקאמר משמיה דרב הונא: הא דאמרת שינוי מקום צריך לברך - לא שנו אלא מבית לבית, אבל ממקום למקום מניח לעליה. לא.

הרמב"ם כותב להתיר רק 'מפינה לפינה' ומשמע באותו חדר

2. רמב"ם הלכות ברכות פרק ד הלכה ה

המשנה מקומו מפינה לפינה בבית אחד אינו צריך לחזור ולברך.

וכן מבין הב"י בשיטת הרמב"ם, הרא"ש, התוס' והר"ן שחולקים על רש"י בזה ולשיטה זו מחדר לחדר חוזר ומברך.

3. בית יוסף אורח חיים סימן קעח

ומשמע לריבנו דהיינו דוקא מזווית לזווית וכן כתב הרמב"ם בפ"ד (ה"ה) וכן פירשו התוספות (ד"ה אבל) והרא"ש (סי' ה) גבי הא דאמר רב ענן (קא) ואפילו מאיגרא לארעא הוה מקדש (ולשיטה זו דין ברכת כדן קידוש) דגרסינן בהדיא אבל מפינה לפינה לא וכן גורס הר"ן (כ. ד"ה סבור) ולאפקי מרש"י שפירש ממקום למקום מבית לעלייה:

בביאור הלכה הביא מחלוקת בעובר מחדר לחדר ובדיעבד כתב להקל.

4. באור הלכה סימן קעח סעיף ב ד"ה * בבית אחד

* בבית אחד - עיין במשנה ברורה דהיינו בחדר אחד כ"כ המ"א ושאריו אחרונים דמחדר לחדר אף בבית אחד הוי שינוי מקום וכ"מ בסימן רע"ג ובס"א כאן [ע"ש בטור וב"י שסוברים כן בפשיטות (שכן דעת הרמב"ם והתוס' והרא"ש שדין קידוש ודין סעודה שווים ומחדר לחדר חייב לחזור ולברך. ומביא להלן חולקים בדעת הרמב"ם בזה)] אלא דאם רואה מקומו הראשון או שהיה דעתו בזה בשעת ברכה יש להקל בזה.

והנה ד"ז אף שהוא כתוב בכמה אחרונים קשה מאד לזהר בזה וכמדומה שאין העולם נוהגין כן וחפשי במקורי הדין... ע"כ דצריך לחלק בין דין שינוי מקום לדין קידוש במקום סעודה וכמ"ש בחידושי מהר"ם חלא"ה [שה"י תלמיד הרשב"א] דלענין קידוש בעינין מקום סעודה ממש ומקום פיתא גרים לכך אפילו מפינה לפינה אסור אבל לענין שינוי מקום בעקירה גמורה תליא מילתא ומפינה לפינה לא הוי עקירה ע"ש.

... וע"כ אף דראוי ונכון לחוש לכתחלה לדעת האחרונים שלא ליכנס אפילו מחדר לחדר באמצע אכילתו בדברים שאין טעונין ברכה אחריהן במקומן אם לא שהיה דעתו לזה מתחלה בשעת ברכה מ"מ הנהוג להקל בזה אין למחות בידו דיש לו על מי לסמוך וכנ"ל ועכ"פ בדיעבד בודאי אין להצריך ברכה בהן דמידי ספיקא לא נפקא וספק ברכות להקל וביכול לראות מקומו הראשון בודאי יש להקל אף לכתחלה וכנ"ל בס"א במ"ב:

סיכום להלכה בגדר שינוי מקום

שינוי מקום בבית - לכתחילה אין לעבור מחדר לחדר (שו"ע קעח א) אלא אם כיוון מתחילה או שרואה מקומו הראשון (משנ"ב יג). או שרגיל בזה תמיד כגון למטבח. ובדיעבד לא יחזור ויברך.

גדרים נוספים בסוף השיעור

הדין בשינוי מקום

5. תלמוד בבלי מסכת פסחים דף קא עמוד ב

דעת רב חסדא שאין דין שינוי מקום בדברים הצריכים ברכה במקומם

יתיב רב חסדא וקאמר משמיה דנפשיה: הא דאמרת שינוי מקום צריך לברך - לא אמרן אלא בדברים שאין טעונין ברכה לאחריהן במקומן כגון פת (וי"א כל דגן מיס או פירות), אבל דברים הטעונין ברכה לאחריהן במקומן כגון פת (וי"א כל דגן וי"א כל שמשבעת המינים. שו"ע קעח ה) - אין צריך לברך. מאי טעמא - לקיבעא קמא הדר.

דעת רב ששת שיש דין שינוי מקום אפילו בדברים אלו

ורב ששת אמר: אחד זה ואחד זה צריך לברך.

בברייתא מוכח שגם בדברים שצריכים ברכה במקומם לא מועיל שינוי מקום ולא כרב חסדא. אמנם מועיל השארת מקצת חברים (ויש לדון אם התנאי הזה הוא דיוקא בדברים הקובעים מקום)

מיתבי: בני חבורה שהיו מסובין לשתות, ועקרו רגליהן לצאת לקראת חתן או לקראת כלה, כשהן יוצאין - אין טעונין ברכה למפרע, כשהן חוזרין - אין טעונין ברכה לכתחלה. במה דברים אמורים - שהניחו שם זקן או חולה. אבל לא הניחו שם לא זקן ולא חולה, כשהן יוצאין - טעונין ברכה למפרע, כשהן חוזרין - טעונין ברכה לכתחלה.

מדקתני עקרו רגליהן - מכלל דבדברים הטעונין ברכה לאחריהן במקומן עסקינן, וטעמא - דהניחו שם זקן או חולה, הוא דכשהן יוצאין אין טעונין ברכה למפרע, וכשהן חוזרין אין טעונין ברכה לכתחלה. אבל לא הניחו שם זקן או חולה - כשהן יוצאין טעונין ברכה למפרע, וכשהן חוזרין - טעונין ברכה לכתחלה. קשיא לרב חסדא!

רב נחמן משיב שבריתא זו אינה להלכה אלא כדעת רבי יהודה שחכמים חולקים עליו וסוברים כרב חסדא

אמר רב נחמן בר יצחק: מאן תנא עקירות - רבי יהודה. אבל חכמים חולקים עליו, וסוברים שבדברים הטעונים ברכה לאחריהן במקומן אין צריך לברך אפילו כשלא הניחו שם זקן או חולה, וכרב חסדא.

דעות הראשונים

הרי"ף פוסק כרב ששת שגם דברים שצריכים ברכה במקומם שייך בהם שינוי מקום

6. רי"ף מסכת פסחים דף כ עמוד ב

וקאמרי רבואתא הלכתא כרב ששת דתניא כוותיה ואף על גב דשני רב נחמן בר יצחק לא סמכינן אשינויא:

וכ"כ הרמב"ם ולא חילק בסוג האכילה והדגיש שצריך גם ברכה אחרונה. ומשמע שינוי מקום הוא סעודה חדשה לגמרי שצריך לסיים הקודמת ולהתחיל החדשה.

7. רמב"ם הלכות ברכות פרק ד הלכה ג, ה

הלכה ג: היה אוכל בבית זה ופסק סעודתו והלך לבית אחר, או שהיה אוכל וקראהו חבירו לדבר עמו ויצא לו לפתח ביתו וחזר והאיל ושינה מקומו צריך לברך למפרע על מה שאכל וחוזר ומברך בתחלה המוציא ואחר כך יגמור סעודתו.

הלכה ה: וכן אם היו מסובין בשתיה או לאכול פירות שכל המשנה מקומו הרי פסק אכילתו ולפיכך מברך למפרע על מה שאכל וחוזר ומברך שנייה לכתחלה על מה שהוא צריך לאכול.

וכן כתב רבנו חננאל

המג"א **כותב שאכילת פת שקובעת מקום הוא דווקא כשנתחייב בברכה אחרונה**

12. מגן אברהם סימן רי ס"ק א

ונ"ל דאם אכל פחות מכשיעור והלך לחוץ וחזר למקומו דצריך לברך שנית בתחלה אפי' בפת דהא אין טעון ברכה אחרונה ודינו כשאר דברים

וכ"כ בא"ח (בהעלותך ה), **משנ"ב** (רי א), **כה"ח** (רי ז), (ובילקו"י קעח ד כתב' ואף אם לא אכל שיעור כזית אינו חוזר לברך המוציא)

הלכה בהניח מקצת חברים

הטור **כותב בדעת הרי"ף דין מקצת חברים דווקא בדברים הצריכים ברכה במקומם**

13. טור אורח חיים סימן קעח

ואם היתה מסיבתן על דבר שצריך ברכה לאחריו במקומו דהיינו לרשב"ם ז' המינין ולר"י דוקא מין דגן. לרבינו שמואל בר מאיר אין צריכין לברך כששינו מקומם ולרב אלפס צריכין לברך א"כ הניחו שם מקצת החברים ור"א הרא"ש ז"ל הסכים לדעת רשב"ם ולענין דברים הטעונים ברכה לאחריהם במקומן כתב כר"י דוקא פת ומיני דגן:

הב"י **מסביר שכיון שהריף לא סובר שבדברים הצריכים ברכה במקומם פוטרים במברכה לבדם, ממילא צריך את דין מקצת חברים ומשמע שבפירות לא יועיל**

14. בית יוסף אורח חיים סימן קעח

ומ"ש לר"י צריכים לברך אלא אם כן הניחו שם מקצת החברים. היינו משום דפסק כרב ששת דאמר **דברים הטעונים ברכה לאחריהם במקומם צריך לברך**. ואתי כברייתא דעקרו רגליהם לצאת לקראת חתן וכו'

(ומכאן הבינו באול"צ וביחוד"ד שזו דעת מרן להקל בחברים רק בפת. אולם לכאורה לא מוכרח להבין כך אלא אפשר שכוונתו שכיון שאין לי קולת דברים הטעונים ברכה במקומם כרב חסדא יש לי רק קולת מקצת חברים כרב ששת, אמנם קולא זו יכולה להיות גם בפירות. ועוד אפשר שרק הסביר את הטור)

הב"י **מביא את דברי הסמ"ק לפטור בברכה בהניח חברים אף לפירות ומעיר עליו. אך יש לשים לב שההערה היא על נוסח הדברים שסופם שמדבר על פירות שונה מתחילתם שדן בפת. ולא ממש על עיקר הדין של מקצת חברים בפירות.**

15. בית יוסף אורח חיים סימן קעח

כתב עוד סמ"ק (שם עמ' קד) חבורה שהיו יושבים מסובים ועקרו רגליהם ללכת כשהניחו מקצת חברים אין טעונים ברכה לא למפרע ברכת המזון ולא לכתחלה ברכת המוציא **אפילו בדברים שאין טעונים ברכה לאחריהם במקומם**. דאילו בדברים הטעונים ברכה לאחריהם במקומם אפילו לא הניחו מקצת חברים נמי דשינוי מקום אין צריך לברך לפנייהם בדברים הטעונים עכ"ל

ולשונו אינו מכוון שכתב אין טעונים ברכה לא למפרע ברכת המזון ולא לכתחלה ברכת המוציא דמשמע דאירי בפת ואח"כ העמידה בדברים שאין טעונים ברכה במקומם.

אמנם מלשון השו"ע משמע שמועיל הנחת חברים אף בפירות

16. שולחן ערוך אורח חיים סימן קעח סעיף ב

חברים שהיו יושבים לאכול ויצאו לקראת חתן או לקראת כלה, **אם הניחו שם מקצת חוזרים למקומם וגומרין סעודתן ואינם צריכין לברך שנית**; ואם לא הניחו שם אדם, כשהם יוצאים צריכים ברכה למפרע, וכשהם חוזרים צריכים ברכה לכתחלה;

וכן אם היו מסובין **לשתות או לאכול פירות**, שכל המשנה מקומו הרי פסק אכילתו ולפיכך מברך למפרע על מה שאכל, וחוזר ומברך שנית על מה שהוא צריך לאכול.

התוספות **כותבים שנדרשת ברכה קודם יציאה שמה ישכח לברך אמנם אם לא ברך ביציאתו לא מברך בחזרתו**

8. תוספות מסכת פסחים דף קא עמוד ב

כשהן יוצאין טעונין ברכה למפרע כו' - משמע היכא דאיכא היסח הדעת לא סגי שיברך ברכת המוציא אלא צריך שיברך ברכת המזון... ויש לדחות... הא דקאמר הכא טעונין ברכה למפרע היינו משום שמה שיש מלחזור עד שירעבו ואז לא יוכלו לברך ברהמ"ז כדאמר באלו דברים (שם דף נא:): **ומיהו אם יצאו ולא בירכו למפרע כשיחזרו לא יברכו רק ברכת המוציא**. ותדע דאם לעולם טעונין ברכה למפרע אמאי איצטריך לאשמעינן כשהן חוזרין דמברכין ברכה לכתחלה פשיטא כיון דלעולם מברכין למפרע

וכן כתב הרא"ש (פסחים י סימן ה)

הרא"ש **מתקשה מדוע הרי"ף והרמב"ם לא סומכים על תירוצו של רב נחמן ומשיב הכס"מ שלשון הברייתא לא מראה על מחלוקת.**

9. כסף משנה הלכות ברכות פרק ד הלכה ד

וכתב עליו הרא"ש ז"ל ולא ידענא למה כתב הרי"ף לא סמכין אשינויא דרב נחמן אין שינויא בגמרא מבורר יותר מזה דכיון דמצא ברייתא דעקירות רבי יהודה ופליג את"ק וא"כ ברייתא קמייתא דפרין מינה לרב חסדא יחידאה היא ואמאי פסיק כיחידאה עכ"ל.

ואני אומר דכיון דאשכחן בפרק זה בורר (סנהדרין כ"ד כ"ה) דאפילו ריב"ל ור' יוחנן דלריב"ל כל מקום שאמר ר' יהודה בד"א אינו אלא לפרש דברי חכמים ור' יוחנן קאמר שהוא לחלוק וכתבו התוספות והר"ן פרק בני העיר דריב"ל ור"י הלכה כריב"ל וכיון שכן **לפום קושטא ליכא פלוגתא בין ר' יהודה ות"ק וקשיא לרב חסדא**

אלא דשני רב נחמן דאפשר לרב חסדא למימר דס"ל דבמה ד"א לחלוק והוא דאמר כת"ק וההיא ברייתא כרבי יהודה ומכיון דק"ל דבמה ד"א לפרש ממילא קם לה הלכה כרב ששת ושינויא דרב נחמן לא סמכין עלה.

הלכה בעניני דברים הקובעים ברכה במקומם

10. שולחן ערוך אורח חיים סימן קעח סעיף א

השו"ע **פוסק כרמב"ם לחייב ברכה למפרע ואינו מחלק בסוג האכילה**

סעיף א: היה אוכל בבית זה ופסק סעודתו והלך לבית אחר, או שהיה אוכל וקראו חבירו לדבר עמו ויצא לו לפתח ביתו וחזר, הואיל ושינה מקומו **צריך לברך למפרע על מה שאכל**; וחוזר ומברך בתחלה המוציא, ואח"כ יגמור סעודתו;

11. שולחן ערוך אורח חיים סימן קעח סעיף ב

הרמ"א **חולק בשתיים שלעולם לא צריך ברכה אחרונה וכן בכך שאכילת דברים הצריכים ברכה במקומם מועילה.**

הגה: ויש חולקים בכל מה שכתוב בס"י זה, רק סוברים ששנוי מקום אינו אלא כהיסח הדעת, ולכן אם שינה מקומו למקום אחר א"צ לברך **אלא לפני מה שרוצה לאכול, אבל לא על מה שכבר אכל**... ודוקא שלא הניח מקצת חברים בסעודה ואכל מדברים שאינם צריכים ברכה במקומם;

... ולכן מי שפסק סעודתו (של פת) והלך לבית אחר, או שהיה אוכל וקראו חבירו לדבר עמו אפי' לפתח ביתו או למקום אחר, כשהחזר לסעודה א"צ לברך כלל, דהא **פת צריך ברכה במקומו לכולי עלמא**... ואין חילוק בין חזר למקום שאכל כבר ובין סיים סעודתו במקום אחר.

אמנם הב"י לאחר שהביא את דברי הון שהתיר רק במצוה עוברת כתב שפשוט הדברים משמע שאפילו במצוה שאינה עוברת מותר לצאת

הרמ"א פסק להתיר במקצת חברים אפילו בפירות כהבנתו בסמ"ק ובאור זרוע (כמונא בדרכי משה ד')

21. בית יוסף אורח חיים סימן קעח

וברייתא דעקרו רגליהם לילך לבית הכנסת או לבית המדרש הויה תיובתיה אף על פי שאפשר לדחוק לבית הכנסת כגון שעובר זמן תפילת ציבור ובית המדרש כגון שעובר זמן לימוד החברים יחד פשוטא דמילתא לא משמע הכי וכו"כ הביאור הלכה ד"ה 'עוברת' להתיר בכל מצוה

היה דעתו מתחילה למשנ"ב

המשנ"ב מוסיף שבפת מועיל לכיון דעתו בשעת ברכה לאכול אפילו בבית אחר

22. משנה ברורה סימן קעח ס"ק לג

ואם מזמינים לו לאכול פת במקום אחר דאז לא שייך האי חששא כיון שהולך לאכול שם ויברך שם אחר אכילתו כמ"ש בס"ד אפ"ה לכתחלה לא יעקור ממקומו עד שיברך דרך בדיעבד כשכבר יצא אמרינן דמותר לו לאכול ולברך במקום השני דגם שם מקומו הוא אבל לכתחלה מצותו לברך במקומו שאכל קודם שיצא אם לא שהיה דעתו בשעת המוציא לאכול גם שם דאז חשיבי שניהם מקומו ומותר אף לכתחלה ואפילו מבית לבית מהני מחשבתו לדעה זו וכן נהגו כשהולכין לסעודת נשואין שמכוון מתחלה לאכול שם:

דעת השו"ע כשאינו למצוה

אור לציון כתב שדברי המשנ"ב הם בשיטת הרמ"א שאכילת כוית פת יכולה להמשך בדיעבד במקום אחר ממילא אם כיון מתחילה מועיל לכתחילה. אך לשיטת השו"ע לא מועילה כוונה אפילו בפת. (ונראה שהוא הדין לאלתר)

23. שו"ת אור לציון חלק ב - הערות פרק יב - הערה טו

טו. לצאת מחדר לחדר, אם היתה דעתו לכך בשעת הברכה מותר, וכמ"ש הרמ"א בסימן קע"ח סעיף א' אבל מבית לבית לא מהני. וכן מוכח מדברי מרן בסעיף ג' שכתב שאם היה בגן ורוצה לאכול מפירות כל אילן ואילן, יכול לברך ברכה אחת, אם בשעה שברך היתה דעתו לאכול מאותם האחרים, אבל מגן לגן צריך לברך. וכתבו האחרונים שם שמאילן לאילן חשיב כמחדר לחדר. מוכח שדעת מרן דמהני דעתו רק מחדר לחדר, ולא מבית לבית. ואף אם אוכל פת לא מהני דעתו כדי לצאת מבית לבית, ומש"כ במ"ב שם ס"ק מ' שמהני בפת לכתחילה, זהו דוקא לשיטת הרמ"א בסעיף ב', אבל למרן רק מחדר לחדר שרי, וכמו שנתבאר.

אמנם בבא"ח א' בהעלותך ב' דימה כוונה בשעת ברכה לאכול במקום אחר להולכי דרכים שמועיל. וצריך להבין דבריו שנעשתה יציאה מביתו כמחדר לחדר.

יוצא על מנת לחזור לאלתר למשנ"ב

24. משנה ברורה סימן קעח ס"ק לד

(לד) ממקומו - בתוספות ורא"ש משמע דאין להחמיר בזה רק כשיוצא ע"מ להפליג דאז חיישינן להנ"ל אבל כשיוצא ע"מ לחזור לאלתר מותר:

ובשעה"צ (ט) כתב שהוא הדין לגבי פירות

וגם בזה נראה שלבני ספרד אין להקל לצאת ללא ברכה אחרונה גם באלתר, כיון שיכנס לספק ברכה אחרונה כשיחזור.

סיכום להלכה יציאה לכתחילה באכילת פת

למנהג הספרדים מותר לצאת לכתחילה ללא ברכת המזון כשאוכל פת רק כשגם השאיר מקצת חברים ויוצא לצורך מצווה (רמ"א קעח ב).

17. שולחן ערוך אורח חיים סימן קעח סעיף ב

הגה: ... (מה שאמרנו שצריך לחזור ולברך הוא בהתקיים שני תנאים לחומרא:) ודוקא שלא הניח מקצת חברים בסעודה (ג) ואכל מדברים שאינן צריכין ברכה במקומם, אבל אם הניח מקצת חברים (די בזה להתיר אפילו בפירות) או אפילו לא הניח ואכל דברים שצריכין ברכה במקומם, אפי' מה שרוצה לאכול אחר כך א"צ לברך.

הט"ז כתב שדעת הסמ"ק שלא להקל בפירות כלל ודעת רבנו מרץ שהגיה עליו היא להקל בפירות במקצת חברים ובם סיום הדברים. וממילא אין לדברי הרמ"א מקור בסמ"ק.

18. ט"ז אורח חיים סימן קעח ס"ק ו

ונ"ל דחסרון תיב' א' יש שם דהיינו תיבת הניח וההצעה כ"ה דמ"ש הסמ"ק עד אפי' הוא לשונו מן הפנים ומן אפילו והולך הוא הגהת סמ"ק שהוא רבינו פרץ דהפנים ס"ל כר"ש וע"כ כתב תנאי הניח לענין פת ובהג"ה חולק על הפנים וכת' שלא קי"ל כך אלא אפי' הניח בדברים שאינם טעונים לאחריהם במקומ' דאלו כו' ור"ל דלא קי"ל כר"ש אלא כר"ח ומ"ה באינם טעונים אפי' הניח צריך ברכה ובטעונים אפילו לא הניח א"צ ברכה. כלל העולה שאליבא שיטת התוספות והרא"ש לא איכפת לן כלל בהניח או לא ובסמ"ג יש ג"כ חילוק דהניח ויתבאר בסמוך פירושו ע"כ אין מקום לדברי רמ"א בזה לחלק בין הניח או לא אלא בין טעוני' לאין טעוני':

האליה רבה מוכיח בדעת הסמ"ק שגם בפירות טובו שמועיל מקצת חברים. שכן כתב שלדברים הקובעים לא צריך חברים ומכך שהביא דין חברים משמע שבא להרחיב ההיתר גם לשאר דברים.

19. אליה רבה סימן קעח

כתב בסמ"ק [שם עמוד קג] להדיא והביאו הוא (הב"ח) גופיה [שם ד"ה עוד] זה לשונו, אכל פת במקום אחד וחזור ואכל פת במקום אחר צריך לחזור ולברך ברכת המזון ואין צריך לברך במקום שני לפניו, אבל ביין ופירות צריך לברך לפניו, הרי דסבירא ליה ממש כשיטת הרא"ש [פסחים פ"ג סימן ו] והם היש אומרים דיש חילוק בין דברים הטעונים, ומזה מבואר נמי שפירוש רמ"א נכון, דאם לא כן תיקשי כיון דמחלק בין דברים הטעונים, אם כן למאי כתב דין דהניחו מקצת חברים, אלא לאשמועינן דאף בדברים שאין טעונים אם הניחו מקצת אין צריך לברך.

סיכום להלכה מתי מועיל השארת מקצת חברים

יחזה דעת (ו' א'), אור לציון (יב ט"ז) (י) - דווקא בדברים הטעונים ברכה במקומם. כמשמעות הב"י.

מג"א (א) אליה רבה (ד). משנ"ב (מ). כה"ח (ט"ז). - אפילו בפירות וכמשמעות השו"ע.

עקירה ממקומו בפת לכתחילה (ללא ברכה אחרונה)

צורך מצווה

הרמ"א מדגיש שאפילו בפת אין לצאת ממקומו ללא ברכת המזון שמא ישכח לחזור ולברך אלא לצורך מצווה עוברת

20. שולחן ערוך אורח חיים סימן קעח סעיף ב

הג"ה: ...מ"מ לכתחלה לא יעקר ממקומו בלא ברכה, דחיישינן שמא ישכח מלחזור ולאכול (הר"ר מנוח ור"ן); מיהו לצורך מצווה עוברת, כגון שהגיע זמן תפלה, מותר (כל בו הל' פסח) ועיין סי' קפ"ד.

27. סיכום דעת הפוסקים למעשה לנוהגים כשו"ע

מה יעשה אם אכל פת/ מזונות וצריך לשנות מקומו ולא משאיר חברים?
גרמ"א (סידור), **ילקו"י** (קע"ח א) - יברך ברכה אחרונה קודם יציאתו ואם לא ברך קודם היציאה לא יברך ברכה אחרונה. ויברך ברכה ראשונה.
אור לציון (תשובות ב יב יד) - אפילו לא ברך ביציאתו יברך ברכה אחרונה בחזרתו. ושוב ברכה ראשונה.

סיכום למעשה הלכות שינוי מקום

מבוא לדין שינוי מקום

לכתחילה אדם יכון עצמו לאכילה באופן שיושב במקום אחד עד סיום אכילתו ומברך שם ברכה אחרונה ואז יוצא לשאר ענייניו. כיון שפרטי הדינים בזה מרובים ופעמים רבות נפסקה ההלכה רק מצד ספק, ולכן קשה מאד לשנות מקום ללא כניסה לספקות בדין. והמקפיד בזה תבוא עליו ברכת טוב.

גדר שינוי מקום

יציאה לרחוב - יציאה לרחוב נחשבת שינוי מקום וחל עליו חיובי ברכה כמפורט בהמשך. ואפילו שלא נשתהה שם כלל ומיד חזר לביתו (משנ"ב קעח ב).

שינוי מקום בבית - לכתחילה אין לעבור אפילו מחדר לחדר בתוך הבית (שו"ע קעח א) אלא אם כיוון מתחילה בשעת הברכה לצאת (והוא הדין אם דרכו בכך ראה בא"ח א' נשא ג), או שרואה ממקומו החדש את מקומו הראשון¹ (משנ"ב יב יג). או שיצא לצורך הסעודה כגון למטבח (שבט הלוי א רה. ילקו"י קעח ב).

ובדיעבד כשיצא מחדר לחדר אינו נחשב שינוי מקום ולא יחזור לברך (משנ"ב ט. אול"צ ב יב יד. ילקו"י קעח ח). וכן הדין ליוצא למרפסת הבית או חצר הפרטית (אול"צ שם וזה"ב ו' 1-2 והביא חולקים בזה וסב"ל).

יציאה לחדר מדרגות ולדירה אחרת - נחלקו הפוסקים בדינו של אדם ששינה מקומו באופן שאין בו שינוי גג אך יש בו שינוי בעלות כגון לחדר מדרגות בבנין אן לדירה אחרת בו. ולכן בדיעבד אם יצא ללא ברכה אחרונה לא ישוב לברך מספק (אול"צ ב יב טז). וכיון יש שסוברים שזהו שינוי מקום שמחייב לברך (ראה וזה"ב פרק ו') ולכן נכון שאם יצא באמצע אכילתו למקומות אלה, שיצא לרחוב לגמרי ואז ישוב ויברך כמובא להלן.

הולכי דרכים ויוצא מביתו - אדם שברך תוך כדי הליכתו בדרך, לא קבע מקומו. ויכול להמשיך לאכול בדרכו. והוא הדין אדם שסמוך ליציאתו מהבית לאחר שכבר עשה מעשה שכוונתו לצאת (כגון לקח את התיק שלו). ברך ברכה ראשונה ומיד יצא מביתו, לא נחשב שקבע מקומו בבית ודינו כהולכי דרכים ומותר לצאת ולאכול מחוץ לבית (אול"צ שם טז).

שינוי בגינה ציבורית - שינה מקומו בגינה גדולה, אם היא מוקפת מחיצות או שרואה את מקומו הראשון אינו נחשב שינוי מקום. ואם אינה מוקפת מחיצות וגם אינו רואה מקומו הראשון נחשב שינוי מקום (שו"ע קעח ב. משנ"ב כה).

מכוננית - בנוסע במכוננית לא נחשב קביעות מקום והמברך בה ויוצא ממנה אינו חוזר ומברך (אול"צ יב טז).

ולמנהג האשכנזים כשאוכל פת אפילו לא השאיר מקצת חברים יכול לצאת לצורך מצוה (רמ"א קעח ב. ב"ה"ל שם) או שכיון בשעת הברכה לצאת (משנ"ב לג) וכן שמתכוין לחזור מיד שאין חשש שישכח מותר לצאת אף בפירות (משנ"ב לד. שעה"צ כו)

סיכום מחלוקות שו"ע ורמ"א

נושא	שו"ע	רמ"א/ משנ"ב
מה מתחייב לברך כשיש שינוי מקום?	ברכה אחרונה ושוב ראשונה	ברכה ראשונה בלבד
האם מתחייב בברכה אם שינה מקומו באכילה של דברים הטעונים ברכה במקומם?	חוזר ומברך. ולא מועיל כוונה.	לא חוזר ומברך (כשאין היסח הדעת) ועכול לכיון לכתחילה בברכה
לכתחילה לאיזה ענין מותר לצאת בלי ברכה אחרונה?	כל מצווה (ב"י) ודווקא בפת והשאיר מקצת חברים.	רמ"א מצוה עוברת ולמשנ"ב כל מצוה כיון בשעת ברכה חוזר לאלתר

הדין למעשה לבני ספרד וגדרי ברכה שאינה צריכה

דעת האול"צ שלא שייך חשש ברכה שאינה צריכה בכל מקום שיש צורך הלכתי וראיה מדברי השו"ע בערב פסח פסח שחל בשבת שכתב לחלק את הסעודה לשניים שתעלה לא כסעודה שניה ושלישית

25. שו"ת אור לציון חלק א - אורח חיים סימן יז

לענין ברכה שאינה צריכה כתב השו"ע (סי' רצ"א סעי' ג') וז"ל: אם נמשכה סעודת הבוקר עד שהגיע זמן המנחה, יפסיק הסעודה ויברך ברהמ"ז, ויטול ידיו ויברך המוציא ויסעוד,

אמאי לא חשש כאן השו"ע למ"ד דסגי לסעודה ג' בפירות, ולדידהו אם יעשה כן ויפסיק בסעודתו הרי גורם לברכה שאינה צריכה, שהרי יוכל אח"כ לקיים סעודה שלישית בפירות.

וביאר שם כף החיים והמשנה ברורה בשם הב"י דכיון דעושה כן לכבוד שבת לצורך סעודה שלישית, לא חוששין לברכה שאינה צריכה, והיינו משום שרוצה לצאת לכתחילה כמ"ד דסעודה שלישית בעיא פת, שמעינן מהכא שאם יש לו צורך בברכה זו, לא חיישין לברכה שאינה צריכה, וחשבינן לה לברכה הצריכה.

ובחלק ב (יב ט) כתב שאדם שיצא ולא ברך ברכה אחרונה מברך ברכה אחרונה אפילו כשהחזר. שאינה נקראת 'שאינה צריכה' כיון שרוצה לצאת לדעת מרן.

יילקו"י מחלק בין ברכה קודם יציאה לברכה לאחר יציאה

26. ילקוט יוסף קצו"ש"ע סימן קעח - הפסק בסעודה סעיף א

...ואם בכל זאת יש לו הכרח לעקור ממקומו, ורוצה לברך ברכת המזון קודם שיעקור ממקומו, ואחר כך חוזר לסעוד בברכה, ראוי לעשות כן. ולא חשיב כגורם לברכה שאינה צריכה. [מאחר שאסור לו לצאת ממקומו, שמא ישכח מלברך]. אבל אם עקר ממקומו ולא בירך ברכת המזון, וכשהחזר לחדר רוצה לברך ברכת המזון ושוב לברך המוציא, אין לו לעשות כן, משום דגורם לברכה שאינה צריכה.

וכן כתב הגרמ"א (בסידור).

¹ כלומר שרואה תוך ד' אמות למקומו וי"א אף אם רואה מקצת החדר. וזה"ב עמ' 58

חייב ברכה אחרונה קודם שינוי מקום

חייב ברכה אחרונה – אדם שאוכל ורצה לשנות את מקומו, לכתחילה חייב לברך ברכה אחרונה קודם יציאתו. שמא ישכח מלברך ויעבור זמן עיכול שלאחריו ולא יוכל לברך. ודין זה בין שאכל פירות ובין שאכל פת (משנ"ב קעח לו). אלא שבאכילת פת פעמים שרשאי לצאת ללא ברכה אחרונה. כמובא להלן.

יציאה לכתחילה למנהג הספרדים – למנהג ספרד מותר לצאת לכתחילה ללא ברכת המזון בהצטרף שלשה תנאים¹ – שאוכל פת² וגם השאיר מקצת חברים³ וגם יוצא לצורך מצווה כגון תפילה או שיעור תורה² (רמ"א קעח ב). ובתנאי שברור לו שישפיק לשוב ולברך קודם שיעור עיכול. ויש אומרים שלמצווה עוברת יכול לצאת ללא ברכה גם כשלא הניח חברים (ילקו"י קעח ג).

יציאה לכתחילה למנהג האשכנזים – למנהג אשכנזי יכול לשנות מקומו לכתחילה ללא ברכה אחרונה. אם אכל כזית פת ובנוסף התקיים אחד משני התנאים הבאים: אם יוצא לצורך מצווה (רמ"א קעח ב. ב"ה"ל שם) או שכיון בשעת הברכה לצאת ולאכול אפילו במקום אחר (משנ"ב לג). וכן בכל מקום שמתכוין לחזור מיד שאין חשש שישכח כלל (משנ"ב לד. ואפילו בפירות. שעה"צ כו. אך בהם יהיה חייב בברכה ראשונה בחזרתו). וכל זה אפילו לא השאיר מקצת חברים.

יצא ללא ברכה אחרונה

אכל לבדו פירות – אדם שאכל לבדו פירות ושינה מקומו ללא שברך ברכה אחרונה כדין קודם יציאתו. מברך בחזרתו אן במקום אכילתו החדש ברכה ראשונה על הפירות (שכן דעת הרמ"א וסב"ל לבני ספרד בברכה האחרונה).

אכל פירות עם אחרים – אכל פירות עם אחרים ולא ברך ברכה אחרונה קודם יציאתו. אם אחד מהסועדים נשאר במקום אינו מברך בחזרתו למקומו הראשון (שכן דעת הרמ"א ויש אומרים שכן דעת השו"ע. וסב"ל לחולקים).

אכל דברים הקובעים ברכה במקומם – אכל כזית פת, או מין דגן או משבעת המינים ושינה מקומו ללא ברכה אחרונה. אינו מברך דבר בחזרתו (שכן דעת הרמ"א וסב"ל לבני ספרד כשלא השאיר מקצת חברים). וכן אינו מברך שוב על היין או המים שישבו וישתה בסעודה (ביה"ל קעח ב' ואכל').

² כיון שאם לא מתקיימים שני התנאים הראשונים נכנס לספק בדין. וגם כשמתקיימים אסור לצאת לכתחילה אם לא למצווה שמא ישכח לברך.